

SEMNIFICAȚIILE ȘI FUNCȚIILE GESTICULAȚIEI RURALE LA MARIN PREDĂ

Prof. dr. Gabriela VASILIU

Liceul Tehnologic „Anghel Saligny”, Brăila
Structura: Școala Gimnazială „C. Sandu-Aldea”

Abstract: *Personajele rurale prediste poartă amprenta mediului din care provin. În confruntarea cu realitatea citadină, ele se adaptează emoțional destul de ușor, dar stereotipiile gestuale țărănești reflectă originea lor în orice context spațio-temporal.*

În universul citadin, cei trei frați - Nilă, Achim, Paraschiv – își deconspiră proveniența rurală și prin comportamentul mimico-gestual. Obișnuit să fie interesat de ceea ce mănâncă și nu de felul cum mănâncă, Achim nu ține seama de noul context în care se află și se servește, în prezența soției sale, într-o manieră cu totul frustă: „înfulecă direct din tigaie, bagă lingura în strachina cu varză, caută zeamă acră și sărată și soarbe” (*Delirul*, 253). În spațiul rural, „a băga mâinile în oală și a mânca din ea” (*Moromeții I*, 170) reprezintă un gest de naturalețe și exaltare țărănească, folosit și de frații lui Achim, Paraschiv și Nilă. Același Achim este surprins făcând un alt gest de sorginte rurală – își șterge adesea „nasul cu un deget” (*Delirul*, 337). O astfel de mișcare corespunde la el și unei atitudini de concentrare: „ștergându-se la nas cu primul deget al mâinii, un gest reflex care îi rămăsese din sat, de când era mic: nu-l mânca nasul, ai fi zis că gestul lui îl ajuta să-și adune gândurile.” (251). Nilă se remarcă și el prin „gesturi țărănești” (391). Se șterge „la gură cu mâna” și nu își ia „la revedere” de la amicii săi. În toposul rural nu există obiceiul de „a-ți lua rămas bun” de la vecini pentru că oricum îi întâlnești de mai multe ori pe parcursul unei zile. Nilă, având această deprindere, îi întoarce spatele prietenului său Jenică, cu care se întreținuse la bar, fără să-și dea seama că nu-i adresase salutul de bun-rămas. Asemenea conduite îi dau în vileag originea rurală.

Personajul care pare totuși mai preocupat de inhibarea vechilor deprinderi este Niculae. El realizează distincția dintre gesturile țărănești și cele citadine și încearcă să asimileze comportamente urbane. Niculae înțelege că trebuie să substituie manifestările necizelate, grobiene, cu unele discrete, mai stilate. Aflat într-o ședință, personajul recurge la mișcări percepute drept manierate: „se uită cu mișcare discretă la ceasul de la mână, *gest învățat la oraș*” (s.n.) (*Moromeții II*, 323).

Ceea ce trebuie subliniat este faptul că exprimarea gestuală a personajului rural este mult mai amplă decât cea a orășenilor. Țăranul predian se folosește mult mai intens de brațe, mâini, degete pentru a se face înțeles. Gesturile lui, în mare parte involuntare, sunt emblema unei firi volubile, impetuoase. Mișcările inconștiente ale personajelor feminine și masculine reprezintă marca vizuală a spontaneității și vitalității lor. Totodată, gesturile sunt și o formă de adaptare la momentele critice din viață.

Femeile de la țară, atunci când se află în situații de ascultate, de concentrare intensă sau de tensiune psihică, folosesc ca adaptorii două gesturi: ținutul „mâinilor în poală” (*Delirul*, 151) și „acoperirea gurii cu palma” (*Marele singuratic*, 414). Rolul acestor gesturi este de a menține comunicarea interpersonală cu partenerul și de a inhiba emoții puternice. Ambele sunt gesturi

reținute ce reflectă puterea de concentrare, de stăpânire a trăirilor sau starea de uimire a personajului feminin. Țărâna poate să recurgă însă și la forța fizică atunci când apare necesitatea de a sancționa neascultarea copilului său: „cu obiceiurile ei țărănești, mama mă bătea foarte energic, când nu reușea să mă convingă de ceva, sau când făceam vreo boacăna...” (*Risipitorii*, 280).

„Scuipatul printre dinți” este un gest reprezentativ al țăranilor lui Preda. Pentru personaje ca Ilie Moromete, Cocoșilă, Țugurlan acesta este un indicator al stării de încordare și un mijloc de reducere a surplusului de zburcime lăuntric. Avem și de data aceasta de a face cu un mijloc rapid și eficace de reechilibrare interioară.

Există și un sărut caracteristic țăărănesc, „bizar” (*Intrusul*, 198), care diferă prin durată și modalitate de cel de la oraș. Sărutul pe buze, recunoscut ca un puternic „semn de iubire cu conotații sexuale” (S. Chelcea, 2005, 77), „nu aparține” personajului rural. Se preferă, în schimb, un sărut amplu, pe toată suprafața figurii, care transmite intensitatea sentimentelor (iubire, bucurie, împlinire etc.). Acest „sărut cu sete” (*Cel mai iubit ... II*, 194) este unul tipic țăărănesc. Nestăpânirea și voluptatea celui care iubește se reflectă în stilul ardent în care sărută: „îmi umplea fața, sprâncenele mai ales și ochii cu sărutări parcă de preț” (*Intrusul*, 189).

Trebuie subliniat faptul că, în cuplul rural, partenerii se exprimă mai mult nonverbal decât verbal. Sentimentele de dragoste transpar, mai ales, în gesturi tandre sau voluptoase. Dr. Gary Chapman (2000) menționează că iubirea este comunicată prin cinci modalități – atingere, cuvânt, timp acordat, cadou și serviciu. În satul predian, personajele își mărturisesc iubirea aproape numai prin limbajul atingerii. Pentru țăranii lui Marin Preda, declarațiile de dragoste sunt doar niște sintagme lipsite de conținut: „în sat la noi fetele și băieții nici nu folosesc cuvintele acestea (te iubesc) (n.n.)” (*Marele singuratic*, 140). În cuplurile Ioana - Ștefan, Ileana - Niculae iubirea nu este atât de intens declarată. În schimb, prin atingeri, partenerii își comunică profund sentimentele.

În spațiul citadin, personajele masculine (Ștefan, Niculae) realizează că iubirea trebuie manifestată și prin cuvinte. Partenerii de cuplu (Luchi, Simina) doresc să audă declarații de dragoste. „Te iubesc sunt cuvinte fără pereche” (ibid.), îi precizează Simina lui Niculae, atrăgându-i atenția asupra expresivității sintagmei. Cercetătorii Bercheid și Walsler (apud Șt. Boncu, 2005) au subliniat că sentimentul de iubire este susținut de „aflarea faptului că celălalt nutrește sentimente pozitive față de subiect” (24). A spune „te iubesc” înseamnă a mărturisi existența unor sentimente deosebite față de partener. În funcție de starea de spirit pe care o are îndrăgostitul, sintagma „te iubesc” presupune o multitudine de „mize individuale” (A. Mucchielli, 2005, 189). Pentru personajul citadin, rostirea cuvintelor „magice” reprezintă argumentul unei emoții pozitive. Spre deosebire de personajul feminin rural, care nu simte nevoia vreunei declarații în timpul derulării unui episod intim, cel citadin solicită confirmarea iubirii. Niculae, Ștefan, în comparație cu Vale, dr. Munteanu, Călin nu știu și nu pot să transmită cu ușurință afecțiune prin cuvinte. Ei recurg, după cum au fost obișnuiți, tot la expresivitatea gesturilor.

Un alt gest tipic al țăranului este fluieratul. Folosindu-se de acest mijloc de comunicare sonoră nonverbală, eroul masculin își chemă la poartă iubita. Cunoscând bine codul, înțelegând mesajul, Polina, Marioara lui Fântână, Ileana (*Moromeții I*), Gherghina lui Ciucă (*Desfășurarea*) răspund invitației partenerilor. În spațiul citadin, fluieratul își pierde semnificația de ritual erotic.

Personajul citadin este mai reținut și nu se remarcă prin gesturi exponențiale. Mai mult, el privește cu un ochi critic manifestările explozive ale țăranilor: „asemenea oameni nu puteau fi acceptați ca prieteni intimi” (*Risipitorii*, 214). Reprezentativ este cazul doctorului Simion. Țăran de origine, personajul, chiar dacă petrece ani buni în mediul citadin, nu-și poate ascunde pornirile gestuale înrădăcinate încă din copilărie. „În lumea de nețărani” (*Delirul*, 161), comportamentele neînfrânate sunt recuzate. Stilul necizelat, de asemenea, provoacă aversiune. Orășeanul nu îi acordă țăranului care își părăsește satul șansa transformării. Acesta nu poate să devină, ci doar să rămână tot un țăran într-un spațiu străin.

În romanul *Delirul*, doctorul Spurcaci este cel care, într-un discurs agresiv, își exprimă aversiunea față de ceea ce însemnă existență țărănească în arealul citadin: „vă cunosc eu pe toți, din facultate, ..., nu știți decât să rânjiți cu dinții voștri lați, plini de mămăligă și să trageți sfori. Vă luați examenele vânzând perechi de boi ca să compromiteți profesiuni nobile ... căutați drumurile de intrare cele mai potrivite și atacați direct în familiile noastre și toată civilizația cetății se degradează: suntem din nou aduși la barbarie ... aveți limba groasă și până vă emancipați vă trebuiesc două – trei generații” (459). În realitate, între cele două „civilizații”, principala deosebire constă în capacitatea individuală de deschidere și de închidere în fața realității.

Personajul rural poate fi considerat, datorită „deschiderii sale”, un tip „*apetent*” (P. Turchet, 2005, 36). Gesturile sale necontrolate, mișcările de atracție sunt imaginea unei firi neîngrădite și accesibile. Doctorul Simion incomodează pentru că „râde prea tare”, „te apucă de brați și de gât în momentele cele mai nepotrivite” sau „îți mai dă câte o palmă zdravănă peste spate” (*Risipitorii*, 214), atunci când nu te aștepți. Horst Rückle (262) consideră astfel de gesturi manifestări ale prieteniei. „Palma dată pe spate” nu este decât o „îmbrățișare în miniatură”, prin care orice individ își exprimă deschiderea spre celălalt. Așadar, gesturile lor de „țărani vitali” nu sunt decât expresia unor naturi abordabile.

La polul opus, personajele citadine, nedispunând de o asemenea capacitate de deschidere, pot fi catalogate ca fiind de tip „*aversiv*” (P. Turchet, 2005, 36). Prin mișcările lor de „recol” ele fac dovada unei „austerități” relaționale. Chiar și atunci când glumesc, personajele sunt rigide. Există o diferență clară între „humorul bucureștean” și „cel țărănesc” (*Cel mai iubit ...I*, 229). Umorul țărănesc pe care îl are, de exemplu, un asistent universitar de tipul lui Cubleş, slab pregătit, dar cu un șarm rural deosebit, stimulează emoțional auditoriul.

Obișnuința de a bea este o realitate comună celor două spații. Chiar dacă felul de a bea și pretextul diferă, totuși ambele tipuri de personaje sunt clienți la fel de fideli ai barurilor, birturilor sau restaurantelor. Voluptatea țăranului predian se reflectă și în gestul „ducerii paharului la gură”. Paraschiv (*Moromeții* II, 19), Ștefan (*Delirul*, 137), Anton Modan (*Îndrăzneala*, 114), țăranii adunați în casa lui Pațanghel (*O adunare liniștită*, 35) beau, turnând pe gât pahar după pahar. Gestul este brutal, dar prin el transpare firea hotărâtă, înverșunată a omului de la țară.

Motivul pentru care bea țăranul lui Marin Preda ține de plăcerea de a asculta, de a vorbi, de a fi împreună cu ceilalți. Băutura este un pretext pentru întâlnire, pentru comunicare: „Sergentul Ionescu Dumitru avea să povestească la un pahar de vin isprăvile lui de artilerist” (*Albastra zare*

a morții, 34). Închinarea unui pahar favorizează schimburile verbale, stimulează participarea partenerilor la discuții, intensifică atenția. Ion Micu interacționează mult mai bine cu Victor Petrini, în prezența unei sticle de bere: „turnă bere și se pregăti să mă asculte” (*Cel mai iubit II*, 170). Obiceiul deprins în sat, „alde Gavrilă, cu alde Vasile s-au întâlnit și-au intrat să bea o țuică” (*Desfășurarea*, 201), se păstrează și la oraș: „al lui Lisandru Guliță, al lui Pațac, alde Gheorghe se întâlnesc și beau la Carul cu bere” (*Marele singuratic*, 9).

În Siliștea-Gumești excesele bahice sunt însă rare. Țăranii au conștiința limitei și nu se folosesc de băutura pentru a se dezumaniza. Nu se poate spune însă același lucru despre personajele care provin din alte zone rurale. Dacă silișteanul Stan Moameș, deși bea aproape în fiecare zi, nu întrece măsura, lipoveanul Adam Fântână oripilează prin bețiile lui care „nu semănau cu ale nimănui din sat” (*Moromeții II*, 90).

Pentru orașenii din lumea lui Marin Preda, „a bea” înseamnă a sfida timpul, problemele existențiale, a dobândi iluzia unei libertăți interioare: „sclipirile tuturor de la mese, bărbați și femei, expresiile parcă de triumf de pe chipurile lor care parcă spuneau: petrecem, moartea nu există sau dacă există, scadența ei e îndepărtată, acum suntem învingători noi și nu ne pasă de ea ...” (*Delirul*, 118).

În spațiul orașului se mai bea cu scopul de a se amplifica intimitatea cuplului erotic. Mimi și Gabi (*Risipitorii*, 150), Vale și Anda (idem, 131), Călin și Viorica (*Intrusul*, 40) sunt perechi care comunică, relaționează, ajutându-se cu câte un pahar de vin sau de coniac. Chiar și țăranii, odată ajunși într-un astfel de spațiu, beau împreună cu partenerii lor, dar bineînțeles, nu din aceleași considerente: „Cei trei cu cele două țigări erau deja la a patra sticlă de vin” (*Delirul*, 135).

Prin urmare, comportamentele nonverbale ale personajelor prediste reprezintă forme de reală definire socială și caracterologică.

Referințe bibliografice:

- Chapman, Gary.** 2000. *Cele cinci limbaje ale iubirii*, Ed. Curtea Veche, București.
Mucchielli, Alex. 2005. *Arta de a comunica*, Ed. Polirom, Iași.
Turchet, Philippe. 2005. *Sinergologia. De la limbajul trupului la arta de a citi gândurile celuilalt*. Ed. Polirom, Iași.

Bibliografia operei

- Preda, Marin,** *Marele singuratic*, Ed. Cartea Românească, București, 1972
Preda, Marin, *Viața ca o pradă*, Ed. Albatros, București, 1977
Preda, Marin, *Moromeții I*, Ed. Albatros, București, 1987
Preda, Marin, *Moromeții II, III* Ed. Minerva, București, 1970
Preda, Marin, *Risipitorii*, Ed. pentru literatură, București, 1969
Preda, Marin, *Întâlnirea din pământuri*, Ed. Eminescu, București, 1973
Preda, Marin, *Scrieri de tinerețe*, Ed. Minerva, București, 1987
Preda, Marin, *Cel mai iubit dintre pământeni*, Ed. Cartea Românească, București, 1980
Preda, Marin, *Intrusul*, Ed. Minerva, București, 1974
Preda, Marin, *Delirul*, Ed. Cartea Românească, București, 1975
Preda, Marin, *Albastra zare a morții*, Ed. Militară, București, 1990